

[0504] DE ALMENAKSTIKKEN FAN DE BONDEL-LOOXMA

Forliden jier maeije kaem by de firma S.G. Dykstra to Ljouwert in bondel almenakstikken foar it ljocht mei gâns ûnbikende teksten. Se binne gearnaeid yn twa stikjes perkamint, dy't earder tsjinne hawwe moatte as omslaggen fan almenakken, to oardieljen nei ôfmjitting, oansjen en de gatsjes op 'e rêch. It iene stiet op fan A.J. Looxma 1779, it oare Sneek Den 19 Juni 1779 en - sûnder de bondel útinoar to heljen net alhiel to lêzen - ek A[...]Lo[oxma]. De hân fan de earstneamde opjefte - in hantekening - is dy fan de lettere mr. Age Johannes Looxma sels (Snits 1764 - Ljouwert 1825). It is dêrmei wol wis dat de datearring op 'e dei sels makke is. Looxma wie doe in skoaljonge fan 15 jier. Mar trije stikjes lykje fan foar dy tiid to wêzen (sjoch de nrs. 8, 14 en 15). De jongste tekst is nei alle gedachten fan 1823 (nr. 28). De bondel sa't er nou is, moat om 1900 hinne ûntstien wêze, nei't de hear A. Duizendstraal, amtner fan 'e P.B., freonlik meidielde. De ienheit fan de samling bistiet hjirút, dat allinne fryske stikjes garre binne; yn guon gefallen is it hollânsk fan itselde katern der úthelle of ôfskuord (sjoch de nrs. 19, 23, 26 en 29).

De bondel is foar de skiednis fan de fryske literatuer fan great belang. Hy jowt wol net alle fryske almenakstikjes út de tiid fan Feike van der Ploeg oant dy fan de Halbertsma's, mar folle dat oars bikend is, mist der net. Dêrmei ûntstiet in goed en bitrouber byld fan de almenak-lektuer fan dy jierren. Wichtich is ek dat de samler bikend is. Dêr kin út ôflaet wurde dat ûnder de hegerein niget oan frysk bistie. Tige wolkom binne fansels de folslein ûnbikende teksten (de nrs. 1, 2, 3, 7, 12, 14) en de farianten (8, 9, 10, 15, 19, 21). Mei it neamen fan Douwe Simonides as auteur (nr. 14) ûntstiet de mooglikheit om troch kombinearjen mei 1711 B en C it karakter fan syn wurk ôf to lieden. In earste analyse jowt sicht op in skriuwer mei in frij greate produksje (sjoch de nrs. 8, 12, 13, 14, 15), dy't in eigen plak ynnimt yn 'e fryske literatuer. As de hjirnei makke ûnderstellingen bifestige wurde kinne, dan hat Fryslân in burlesk auteur fan it slach fan Hennebo en Rusting yn Hollân. It auteurskip S.S. fan de ûnbikende tekst nr. 7 jowt oanlieding om to tinken oan Simon Stijl as frysk skriuwer. Hy publisearre gauris ûnder dy initialen. Net sasear troch dizze samling, mar mear nei oanlieding fan de hjir ek biwarre tekst nr. 28 kin wiisd wurde op 'e to min achtsleine mr. Piter Goverts Deketh, dy't in wichtige skeakel is tusken Stijl en Van der Ploeg oan de iene kant en de Constanterlju en de Halbertsma's oan de oare (forlykje Breuker 1977). Syn *Tjead en Trijntje* wie der earder as *De lapekoer*, dy't beide faeks wol yn forbân brocht wurde moatte mei deselde advertinsje fan Van den Bosch.

Fansels freget men jin nei de fynst fan safolle nije

teksten ôf, hwat almenakwurk at der noch mear ûnbikend wêze kin. Ik leau net dat it folle mear is, alteast net út de twadde helte fan de achttjinde ieu, oare lêzingen net meirekkene. It is ommers opmerklik dat de nije stikken út dy tiid allegearre yn 'e krante neamd wurde (sjoch de nrs. 1, 2, 3, 7), wylst fan de oaren (de nrs. 12 en 14) oannommen wurde mei dat se út it begjin fan de ieu datearje. Neist dy teksten binne der gjin oaren dy't neamd wurde of har riede litte út 'e advertinsjes. Dêr wol net mei sein wêze dat der sa goed as neat mear út de almenakken foar 't ljocht komme kin, dêrfoar misse der ek fierstento folle; der kin allinne mar oanjown wurde hwat foar forwachtings de fynst fan dizze bondel ridlikerwize jaen kin. Fan de ûnbikende teksten en oar net-útjown Midfrysk bin ik dwaende in Estrik gear to stallen. Hjir folget alfêst in biskriuwing fan de ynhâld, oardere en nûmere neffens it plak yn 'e bondel. Foar de signatuer esf. is de biskriuwing folge sa't dy sûnt Feitsma 1955 wenst wurden is.

1. Het Sneeker jaagschuitje. Gedrukt op Vriendenstein. By Gosse Droomvliet in Compagnie 1882.
2 x 16 s.; ûnbikend; útstelde signatuer: 1788 E.
It earste katern is folslein gelyk oan dat fan nr. 3 en is makke foar in almenak foar 1783 (sjoch ûnder nr. 2). It twadde katern is skreaun yn 1787, sa't de ynhâld útwiist. Skerper as de earste redaksje, biwarre yn nr. 3, is dizze anti-patriotsk, al waerd ek de earste kears de patriotten de gek al oanstutsen. Yn dizze foarm hat de tekst stien yn Tophuizen syn almenak foar 1788 neffens in advertinsje dêr't er reklame yn makke mei almenakken 'met geheel nieuwe liederen en Schuitepraatjes' (L. C. 18-12-1787). Der wurdt neist hollânsk ek frysk en bargedútsk yn brûkt. Oft Van der Ploeg de auteur is?
2. Het Sneeker jaagschuitje. Gedrukt op Vriendenstein. 16 s.; ûnbikend; útstelde signatuer: 1783 M.
It hat mei nr. 3 - weromreis en hinnereis - stien yn in almenak fan Tophuizen, to sjen oan in advertinsje: 'Almanakken met het SNEEKER-JAAGSCHUITJE, zynde eene Zamenspraak van Sneek tot Leeuwarden, en van Leeuwarden op Sneek' (L.C. 21-12-1782). Lykas by de nrs. 1 en 3 is de tekst meartalich en fêst fan deselde auteur.
3. Het Sneeker jaagschuitje. Gedrukt op Vriendenstein. By Gosse Droomvliet in Compagnie 1882.
2 x 16 s.; ûnbikend; útstelde signatuer: 1783 L. Sjoch foar bysûnderheden de nrs. 1 en 2.
4. Dit zil tjienje / om de læesser ris yn het friesch boers te forhellen / hette byzonders din 28 aug 1777 er by het ynheljen finne prins, prinsesse en bentjes, barre is [...] Het komt ynne wraad trog Jehannes Seydel [...](folget: Mayke Jakkelis). *Bifettet ek:*
De kikkerts en nagtvinders.
De leste schaef ynne schurre.

De sprinkhoanne oppe weyn.

De aademan mey gries hyer.

2 x 16 s.; ek folslein oerlevere yn:

a. part. bisit; útjefte, foar in part, Smit 18-27

(1778 C, D, E, F);

b. part. bisit; útjefte, foar in part, Van der Kooi 145-148 (1778 D, E); ûnfolslein oerlevere yn:

c. 3204 TL (P.B.); útjefte Brandsma 18-26, 41-43 (1778 B, D (foarsafier biwarre), F);

d. 3160 TL (P.B.); útjefte Feitsma/Bosma 1961, 142-144 (1778 C, D (foar safier biwarre)).

Signatuer: 1778 B, C, D, E, F.

De forskillen yn de útjefte fan Smit en Van der Kooi geane neffens meidieling fan de lêste net werom op ûnderskate redaksjes, mar binne ta to skriuwen oan forlêzingen: Van der Kooi hie net sa'n dúdlike fotokopy ta syn foldwaen.

5. Forreden. Frieundelyke læzirs! Om al hetter passjerre is / byenor te haffen / het Maayke Jakkelis barre is /

[..] *Bifettet (ek)*:

Beschriuwing fin M. Jakkelis.

16 s.; ek oerlevere yn 3204 TL en BS 8b (P.B.) en yn partikulier bisit (twa eksemplaren, sjoch Loopstra 187 en Smit 16); útjefte Brandsma 27-32; signatuer: 1779 A.

6. De oprieugte wierheid, oon't lieugt brogt, trog de fuddige Mayke Jakkeles, for 1779. [...].

16 s.; allinne oerlevere tagelyk mei nr. 4 (sjoch dêr); útjefte Brandsma 33-39; signatuer: 1779 B.

7. Dij boer mei zyn erfenisse, allegjerre wier. Troch S.S. To Ljouward druwkt bij J.C. Tophuizen. Boekforkæper oppe Ie-wal.

Bifettet ek:

Nejreden.

2 x 16 s.; ûnbikend; útstelde signatuer: 1781 I, resp. 1781 k.

Dizze hollânsk-fryske gearspraek fan fjouwer persoanen hat stien yn in almenak foar 1781, neffens in advertinsje fan Tophuizen: 'als mede Friesche [almenakken], waar onder ook is, Dij boer mei zyn Erfenisse, Allegjerre Wier'. (L.C. 25-11-1780). De *Neireden* is in werprintinge fan in part fan *Nijschierige Jolle in Haytse-yem*, yn de útjefte-Brouwer de rigels 39 oant 104. Soe S.S. Simon Stijl wêze? Foar Van der Ploeg liket it hwat nuet, mar dat sleauwe kin fansels ek in kant fan syn wurk wêze (forlykje Breuker 1975a, 122).

8. Kluchtige samenspraek, tusschen een schipper en boer; die by malkander op de weg kwamen / zijnde des boers vader verstorven / die een testament gemaekt hadde / waer na de boer seer begeerig was om het te hooren leesen. Seer geneuglijk voor die graag wat kluchtigs willen leesen. Gedrukt voor de liefhebbers.

16 s.; op 'e titelbledside steane in pear ûnlêsbere skreaune letters en/of sifers, op 'e lêste side: XVII;

ûnbikend, mar fariant fan **1761 A**; útstelde signatuer: **± 1710 D**.

It forskil mei 1761 A, útjown fan Van der Kooi 128-135, is frij great. De hiele tekst biedt in âlder oansjen, lykas bygelyks ôfslutende skeane streken yn sté fan (de jongere) komma's. Ek oare dingen wize op in âldere tekst. Sa hat dizze foar 73, hêbbe: hadde; foar 75, er in sil waede: sil ijnne wadde; foar 125, ontromme: omtromme; 136, waerom: daerom; 150, Ik: Je; 242, Penezijl: Pentesiyl.

Tael en ynhâld wize op in tiid fan ûntstean om 1700 hinne: wurden as sinjeur (93, 169), estijm (103), ageert (180), vigoreus (228) brûkt in skriuwer yn de twadde helte fan de achttjinde ieu net mear, likemin as dat er de lêzer mear mei sa'n forhael fol tsjoenderij en lette ridderromantyk yn folksboektrant oankomme sil. De boer is ek nochal ûnfoech yn syn tael, lykas yn *Waatze Gribberts*. Dat dizze útjefte sels ek út dy tiid wêze kin, tsjutte de snústrige bûtenste bledtsjes op. It moat my raer misse as Douwe Simonides de skriuwer net is. Fan him is mei wissichheit **1711 B** en ek wol **1711 C**. De earste, ek in gearspraek, is al sa rûch en tagelyk sabeare galant. Deselde rûgens en rouwens typearret ek nr. 14, in oant nou ta ûnbikende gearspraek, dy't op syn namme útjown is. Bisibbe binne de nrs. 12 en 13. It is dêrom to weagjen en set de útjefte op **± 1710**. It âlde nûmer **1761 A** kin **1761 a** wurde.

9. Het jonge lieuws boosk, plesier-spul, in fyf bydrieuwen byschreun; mey æeste wyn en bytrokken luft. For de læefhabbers fin 't booskjen.

3 x 16 s.; ûnbikend, mar fariant fan 1779 C; útstelde signatuer: **1779 Cv**.

De forskillen biheine har ta de lêste fjouwer siden en binne bûtengewoan lyts. Nêst in pear foroaringen yn letter en ynterpunksje, binne der twa wurden oars: 622 (útjefte Feitsma/Bosma 1961, 209), hette: ijette; 630/631, wierne ze: wiernze. Der is net folle út op to meitsjen oer de forhâlding oer en wer. De forskillen mei 1780 a binne greater. Dêrom sil dizze tekst ek wol fan 1779 wêze en lit ús it mar hâlde op in werprintinge.

10. De faam fin twaa wudden. Ien oprieugte geschiedenis, tjien Hanzer Marke, oppe wey tusken Herbæem en Midlum forfallen, tusken Rykle Doekles Roonomklæer, ien loftig ryk boere zoon, en Jouwerke Komzelden, ien tygge mooje rykke boere dogter. mey Lubbert Hanzen Wolbytoagt. Yn druk broagt for dy forstannege, der de wierheid boppe drieuwt.

Bifettet ek:

De welopvoedende moeder: en de gehoorzame dogter: kamer-stukje. Nooit voor deezen gedrukt. (oant yn it twadde toaniel: Het vervolg op een volgend jaar, by welzyn).

16 s.; yn dizze útjefte ûnbikend, sjoch foar in neiprinting **n-d. f**; útstelde signatuer: **1784 A**. De forskillen mei **n-d. f** binne net sa great, mar dochs net sûnder bilang. Foar de auteur hawwe Dykstra 94 en ik (1975a, 116) Van der Ploeg oansjoen; it oerdwealsksleauwe fan 'e tekst docht my lykwols tinken oan Stijl. In earste ûndersyk nei dy syn libben en wurk hat gjin klearrichheit brocht. Sjoch ek de nrs. 7 en 20.

11. Ien zeldzam forfal: de prins kaam ta Boetenpost; 't Js sjoen / trog fjouwer boeren / burlieuw / dy mey de kierreboek mey twa hynzers der hinne rieden / om het te sjen. Klaas, Pier, Douwe mey Jan. Uitspritzen fin / dy zyn namme net witte wol; en ek net sisse zil / op het plæets der de boeren wenje.

16 s.; ek oerlevere yn part. bisit (twa eksemplaren, mar ien folslein); útjefte: Smit 28-38 en Van der Kooi 149-155 (foarsafier biwarre); signatuer: **1778 G**. Sjoch foar de forskillen tusken de beide útjefte nr.4.

12. Samenspraak tusschen een boer en barbier.

16 s.; ûnbikend; útstelde signatuer: **± 1780 v**.

Dizze twatalige gearspraek tusken in frysktalige boer en in stedspratende barbier, dêr't ek noch in rigel steds fan de faem fan de master yn foarkomt, is foar 't neist in werprinkinge fan omendeby 1780 fan in stik út it bigjin fan de ieu. Dat sil net foar 1715 makke wêze, omt der sprake is fan koustjerte. In oanwizing oer de tiid fan ûntstean kin ek de hierdracht wêze, dy't fan lingte foroaret. Oan *Waatze Gribberts* docht de ûnfoegens tinken yn in forliking as: 'je zoen ze forre weijn spanne; man! zy hie prammen as twa Schiepe Tjizeen / en billen as in Hienzer'. Douwe Simonides komt dêrom wer as skriuwer yn 'e bineaming (forlykje nr. 8).

13. Vermakelijke zamen-spraak, tusschen een steedsche jonker, en een Friessche boerin. Berijmme trog ien rует Friesk man. Gedrukt voor den lezer.

16 s.; ek oerlevere yn B 225 (S.B., mar net to finen); útjefte Feitsma/Bosma 1961, 157-162; signatuer: **n-d. B**; útstelde signatuer: **± 1780 w**.

D. Simonides koe ek fan dizze galant-boerske griemman de skriuwer wêze (forl. 1711 B en nr. 8 boppe). Earder as fan 1779, doe't Looxma mei syn samling bigoun, is de útjefte grif net. It eksemplaer sjocht der út as nij. In justjes oare en oant nou ta ûnbikende lêzing jowt it op 'e Hearrenfeanster Aldheitkeamer biwarre *Nieuw Bolswaarder Almanach...1765* fan wid. P. Olingius, Warkum.

14. Klugtige samenspraak tusschen een boere knecht Robbert Swyn; die na Oost-Indien wilde varen/ en wat hem met de kruyers, veerschipper, paruikmaker en andere is wedervaren. Vermakelijk voor de liefhebbers van wat klugtigs. Door mr. Simonides de Vries, voormaals schoolmeester tot Pietersbierum. Te Heerenveen, by T. Roorda, bybel- boek en papier-verkoper.

2 x 16 s.; ûnbikend; útstelde signatuer: **± 1765 k**.

Rûge tael en dwaen en litten, forheffing fan in lompen boer ta plûmgreve, brike setten troch forkeard forstean, en noch al mear: alles docht tinken oan *Waatze Gribberts*. Der liket net folle romte to wêzen foar twivel oan Douwe Simonides' auteurskip ek fan dy oersetting. De opjefte fan Pitsersbierrum as wenplak soe der op wize kinne dat dizze gearspraek net foar ± 1719 ûntstien is. Ek it begjin fan de gearspraek; dêr't de boargers fan Barradiel lok, frede en heil yn winske wurdt, is in oanwizing dat it stik nei syn Surger tiid ûntstien is. (Feitsma 1965, 95).

Fan Roorda wurde almenakken neamd tusken 1759 en 1769 (L.C. 30-12-1758; id. 3-12-1768). De snústrigens fan it biwarre eksimplaer kin der op wize dat it al útkommen wie ear't Looxma begoun to sammeljen. Dêrom soe it steld wurde kinne op likernôch 1765.

15. Kluchtige t' samen-spraak, tusschen een edelman en een boer die met malkander na Leeuwarden gingen om het inhalen te zien van hare doorluchtige hoogheden prins Johan Willem Friso en prinses Maria Louisa van Hessen-Cassel. Welke inhalinge seer triumphantelijk geschiede op den 2 january 1710. Alles klugtskyse in rym gebragt door mr. D. Simonides, schooldienaar in den dorpe Zurig. Drukt ta Ljouwert.

Bifettet ek:

Een gelok-jouwinge oer de geboorte fen de jonge prins. Wilhelm, Carel, Hendrik, Frieso, [...].

3 x 16 s.; ûnbikend, fariant fan n-d. d.; útstelde signatuer: **n-d. n.**

Op inkelde lytse (staverings-)forskillen nei gelyk oan **n-d. d.**, útjown troch Feitsma 1957, 61-98. It iennichste eksemplaer dat hja brûkt hat (yn B 225, S.B.), is net to finen. Forskil is der ek mei de tekst sa't De Haan Hettema 115-173 dy jowt. It stikje is hwat snústrich, dat it kin wolris hwat foar 1779 printe wêze.

16. Frjeske boere prognostikatie. *Bifettet ek:*

Tajift fen dy principaelste merkel-dægen.

16 s.; ek oerlevere yn 3182 TL, (P.B.) en part. bisit (trije eksemplaren: Loopstra 189, Meinsma 4 en Smit 16); útjefte: Feitsma 1956, 45-57; signatuer: ± **1779 d.**

17. Ney-redin oer it Frieske boere almanack.

16 s.; ek oerlevere yn partikulier bisit (twa eksemplaren: Meinsma 6 en Smit 39); útjefte: Smit 39-47; signatuer: **1778 H.**

18. Tajift op it Frieske boere almanack; by eltjoor brocht troch ien boere soon yn Frieslaan. Ta Ljouwerd / by Joh. Seydel, boeckedrucker yne Keuningstriet.

16 s.; ek oerlevere yn 3203 TL (P.B.) en part. bisit (Smit 16); útjefte: Feitsma/Bosma 1961, 148-154; signatuer: **1778 I.**

19. Op het boosk fen Japik en Maijke.

4 s.; ûnderoan de earste side in C; ûnbikend, mar wer-

printinge fan **1806 e**; útstelde signatuer: **± 1810 b**. De ôfwikings fan **1806 e** binne mar lyts, dy fan de âldste tekst fan **1766 C** gâns greater. De útjefte fan 1806 wie de earste yn printe foarm, dat dit almenakstikje - foar 't neist foarôfgien troch twa oare katerns, to oardieljen nei de C - moat wol fan nei de tiid wêze, mar hoefolle is net op in pear jier nei to sizzen. It kin ek wol oansletten hawwe op (ien fan de) útjeften fan *Nieuwe volksliedjes* (sjoch nr. 26).

20. Het doebelde boosk fin Jaap Krelissen, mey Ybel Johannissen: en Johannisom Doebles, mey Steffentje fin Joed. Oon eltjoor frussele den trettienden desimber fin 't jier 1807.

16 s.; ek oerlevere yn BS8c (P.B.) en part. bisit (Meinsma 6); net yn in moderne útjefte; útstelde signatuer: **± 1810 c**.

Tael, styl en oerdwealske toan, alles docht tinken oan **1784 A** (nr.10), dy't wol fan deselde skriuwer wêze moat. Dizze tekst is grif in werprintinge. Neffens de sabeare troudatum sil dy wol stien hawwe yn in almenak foar 1808 of justjes letter.

21. De faem fjn twaa wudden / jen oprieuchte geschiedenis / tjien Hanzer Marke, oppe wey tusken Herbæem en Midlum forfallen / tusken Rykle Doekles Roonomklæer, ien loftig ryk boere zoon / en Jouwerke Komzelden, ien tygge, mooje rykke boere dochter. mej Lubbert Hanzen Wolbytoagt. Yn druk broagt for dy forstannege / der de wierheid boppe drieuwt.

Bifettet ek:

De leste schaef ynne schurre

Tryn / mey har mem en Sjouke.

16 s.; ûnbikend, mar fariant fan **n-d. f**, dat in werprintinge is fan **1784 A**; útstelde signatuer: **± 1810 d, e, f**.

It ûnderskie mei **n-d. f** is mar lyts. De datearring is ûnwis, mar hinget gear mei oanwizingen dat der efkes foar en nei dat jier in oplibjen wie yn it brûken fan frysk yn de almenakfulling. Forlykje dêrfoar de nrs. 19, 20, 22, 23 en 24. Ek de adfortinsjes tsjutte dêrop. Foar it earst sûnt jierren waard frysk neamd yn de oankundiging fan it almenak fan Van Altena foar 1809, dat meiïens syn earste wie. Dat barde ek yn dy foar 1810, 1811 en 1812 en net wer oant 1819 (L.C. 3-12-1808, 11-12-1809, 23-11-1810, 22-11-1811 en 13-11-1818 dêr't 'nieuw opgesteld Boere Vriesch' yn neamd wurdt; fan de tuskenlizzende jierren steane de opjeften yn L.C. 22-12-1813, 5-12-1814; 15-11-1816, 14-11-1817). Ek Seydel neamde doe foar it earst yn lange tiid wer 'Vriesch Boers' by de fulling (Vriesche Courant 3-12-1808, 8-12-1809 en 30-11-1810; syn lêste almenak wie dat foar 1811). Foar it oare jiers joech syn widdou ek wer ien mei frysk út, nou togearre mei Van der Sluis (L.C. 22-11-1811). Dêrnei wurdt oant 1819 gjin frysk mear neamd, al docht bliken dat it der wol west hat.

Yn B 225 (S.B.) binne almenakken fan Van der Sluis mei frysk fan 1814 en 1816, de P.B. hat ien foar 1806 (A 3246). Yn de almenakken fan Van Altena dy't biwarre binne op P.B. en S.B., komt net ien foar mei frysk, al seit dat fansels net folle oer it al of net brûken. Dêr binne guon fan 1809 oant 1822. Sjoch foar it auteurskip nr. 10, Dykstra 93 en Breuker 1975a, 116.

22. Jan finne Turk nomd. *Bifettet ek:*

De sliepende boere faam.

De ferlegen vryer.

De sprinkhoanne oppe weyn.

Tyd der liefde.

Sterreglans (foar in part).

12 s. en fan de oare 4 s. de rântsjes, ûnderoan de earste side in lyts stjerke; ek oerlevere yn 426 fr/18 (P.B.; ek allinne de siden 1 oant 10) en yn in almenak sûnder titelblêd, net biskreaun, yn 'e S.B. (ek allinne de tsien earste siden); útjefte: Feitsma/Bosma 1962, 5-10 en Brandsma 43-44); signatuer: **± 1780 M, N, O, p**; útstelde signatuer: **1807 b, c, d, e**.

It almenak sûnder titelblêd is *Leeuwarder almanak of tijdwijzer voor het jaar 1807* fan Seydel, dat bliken docht oan forliking mei it folslein biwarre eksemplaer A 3254 op 'e P.B. Fan de fryske teksten binne gjin âldere fynplakken oerlevere. *Sterreglans* stiet ek yn *Nieuw Huizumer Almanach ... 1782* fan W. Reinalda to Ljouwert (A 3265, P.B.) en *Tyd der liefde* yn *Bildlandsch almanach ... 1789* fan Seydel (A 3267, P.B.). Sjoch foar it auteurskip: Dykstra 93 en Breuker 1975a, 116.

23. Aan de Friesche meisjes.

Bifettet ek:

De echt-staat.

Het verlegen meisje.

Het verlegen meisje vervrolijkt.

De minverlatende wijnverkiezer.

Lof van het boeren leven.

Frieske boere zang, [...],

16 s.; ûnderoan de earste side in stjerke; allinne - foar in part - oerlevere yn 426 fr/4, P.B.; net yn in moderne útjefte; signatuer: **n-d. 2**;

ústelde signatuer: **± 1810 g**.

It stjerke kin wize op Seydel as útjower (sjoch nr. 22). In oare oanwizing foar de datearring - forlykje ek 21 - is de ôfhinklikheit fan **1806 g**. Under de hollânske sankjes is allinne fan *De echt-staat* in earder fynplak foar 1800 bikend. It hat stien yn *Leeuwarder almanach ... 1798* fan M. A. van der Wal fan Ljouwert (A 3340, P.B.). *Aan de friesche meisjes* stiet ek yn nr. 26.

24. Spul - of bjorttery verteszal

Bifettet ek:

Dy tjinwurdige tied.

De sliepende boere faam.

Jan finne Turk nomd.

16 s.; ek oerlevere yn 604 fr IV, P.B.; net yn in moderne útjefte; útstelde signatuer: **1810 H, I, k, 1**. De datearring is neffens in hânskriftlike oantekening op it eksemplaer fan de P.B., dêr't as útjower Seydel yn neamd wurdt. Syn almenak foar 1810 is net biwarre, mar dat foar 1811 (A 3254, P.B.) hat in selde ramtforsiering om de fulling as dit katern. Sjoch foar it auteurskip fan de beide lêste teksten: Dykstra 93 en Breuker 1975a, 116.

It sankje *Dy tjinwurdige tied* is hjir foar it earst oerlevere. It slút mei syn ernstige toan oan by it foargeande *Spul- of bjorttery verteszal*, dat wol fan deselde auteur wêze kin.

It *Spul- of bjorttery verteszal* is in lang strofysk fers, ernstich fan ynhâld en skreaun yn in knappe styl.

25. Frjeske rymlery.

Bifettet:

Frieske rymlery oer it boosk fin Japik Daam en Aukjen Heins.

Ien Friesk rymke oer it nyes / dat ik sjoen hab buwtten Harns oppe zee, ynt jyer agtien-hondert-trye.

De boerenstand.

16 s.; ek oerlevere yn BS 8c (P.B.); net yn in moderne útjefte; signatuer (de beide earste teksten) **n-d.1**, en de earste ek noch **± 1809 a**; útstelde signatuer: **± 1810 m, n, o**.

De titel *Frjeske rymlery* komt, sa skreaun, ek foar by nr. 27 en noch op in katern mei û.o. *En ves ... op het reedryden ... 1809* fan Jeh. Rienks, dat ek los by Van Altena útjown is yn jannewaris 1809 (L.C. 25-1-1809). Op dat katern (BS 8c, P.B.) stiet byskreaun dat it útjown is by deselde Van Altena. Dat sil dan hast wol west hawwe yn in almenak foar 1810, en dêrom kinne de nûmers 25 en 27 sûnder al to folle twivel ek likernôch op dat jier set wurde (forlykje ek nr. 21), ek al omt *De boerenstand* van H. Posthumus foar 't earst publisearre is yn 1808 (Vriesche Courant 17-3-1808). De oare beide teksten binne fan S. Althuysen.

26. Nieuwe volksliedjes.

Bifettet:

Leendert, bij het graf van Neeltje.

Het landleven.

De vrijer.

De ferlegen vrijer.

De gelukkige man.

Aan de Friesche meisjes.

16 s.; ek oerlevere yn *Vriesch almanak...* 1816 fan Van der Sluis (A 3246, P.B.) en id., 1817 (yn B 225, S.B.); net yn in moderne útjefte; signatuer: 1816 a. Fan de hollânske sankjes ha 'k gjin ien foar 1800 foun; *Aan de Friesche meisjes* komt ek foar yn nr. 23.

27. Frjeske rymlery.

Bifettet:

En lyts byttje oer en man en ien wief / dy te gjerre uis ta en voorbeeld tjenje kenne / de man om zyn dwaan te tragtjen ney te dwaan / en het wief om er en afschrik van te kryen.

En gesprek tusken twa feinten Jan en Klaas, dy op en snein by eltjor kamen te smoken en te praten.

En lyts byttje vor de vryers om der op in 't meidden oondagt te hafwen.

De boerenstand.

16 s.; ek yn BS 8 c (P.B.); net yn in moderne útjefte; útstelde signatuer: **± 1810 P, Q, R, s.**

Sjoch foar de datearring by nr. 25. De earste tekst, *En lyts byttje oer en man en ien wief*, jowt in pear anekdoaten oer Socrates yn proaza en soe fan Watze Harings wêze kinne (sjoch oer him Breuker 1975b, 125-129). It oare, *En gesprek ...* is in birime gearspraek, en *En lyts byttje vor de vryers ...* eamelt der ek mar hwat hinne op rym. Se soene fan deselde skriuwer wêze kinne as it foargeande. Jehannes Rienks liket noch minder fan styl en komposysje to meitsjen.

28. Tjead en Trijntje, in boere hoeshoading.

2 x 16 s.; ûndertekene mei D.; ek yn 426 fr./18, BS 8b I en BS 8c (allegearre op 'e P.B.) en yn B 225 (S.B.); net yn in moderne útjefte; útstelde signatuer: **1823 D.**

Dit libbene forhael op rym mei ôfwikseling yn fersfoarm en perspektyf, hat wol literaire kwaliteit. It jowt in, sa't se doe seine, nayf byld fan it boere-libben en it hat in karakteristyk licht ritme op 'e grounslach fan 'e troché. De skriuwer is net mr. A. Deketh, sa't Wumkes 432 en Miedema 127 meidiele, mar syn heit mr. Piter Goverts Deketh (forlykje oer him Miedema, id.). Mei it biwarre fers *Hette frieskeboersk schrieuft by het stjoeren fin 'n pear blaedjes Rymlery* stjûrde er it yn 1819 oan ds. Joost Hiddes Halbertsma (Deketh skreau Joost *Jentjes* Halbertsma, mar dat moat in forsin wêze neffens freonlike meidieling fan de redaksje) to Boalsert (261 Hs., P.B.). It stiet der yn mei safolle wurden: 'En ik stoer dy, Joost, fris wei,/ Nynke en Tjead: - zis Freak gendei!' Wumkes, *o.p.* skriuwt dat it stikje stien hat yn Suringars almenak. Dat komt grif ek net goed, likemin as by oare opjeften yn itselde rychje: dy fan Paulus Scheltema bygelyks hawwe yn Schierbeeks almenak stien. Suringar syn earst almenak is dat fan 1823, en dêr moat it begjin fan *De tankbre boerezoon* yn stien hawwe, dat yn forfolgen útjown waard oant yn dat fan 1825. De iennichste oare útjower doe fan almenakken, foar safier bikend, wie Van den Bosch. Dy hie yn in adfortinsje yn 1822 om fryske bydragen frege mei it each op in almenak alhiel yn it frysk (L.C. 20-7-1822). Ek al slagge dat net, it almenak foar 1823 waard hwat apart: 'Een zeer

aardig Vriesch Boers Stukje in een der soorten dezer Almanakken te vinden, zal de aandacht der liefhebbers dezer taal, tot zich trekken' (L.C. 15-11-1822). It kin wol net misse of mei dat stikje waerd *Tjead en Trijntje* bidoeld, ek al omt it foarkommen yn de bondel-Looxma wierskynlik makket dat it foar de dea fan Looxma yn 1825 forskynd is.

29. Acht los ynlizzende bledsiden - 4 oant 12 - mei in part fan *Het landleven* oant en mei it begjin fan *De gelukkige man*, alhiel gelyk oan it middelste diel fan nr. 26. Sjoch ûnder nr. 26.

Boazum

Ph. H. Breuker

LITERATUER:

- Brandsma, W.L., Mayke Jakkelis, Boalsert 1951.
 Breuker, Ph.H., 1975a, Oer Frysk wurk, ta to skriuwen oan Feike van der Ploeg, Simon Stijl en mûlk oan C.L. van Beyma, *Us Wurk* 24 (1975), 116-124.
 Breuker, Ph.H., 1975b, Binne De boere Schrieuwer en Watze Harings deselde en is dat Piter Buisma? *Us Wurk* 24 (1975), 125-129.
 Breuker, Ph.H., Simon Stijl en Gysbert Japicx, *Ut de Smidte* 11 (1977), nr. 4.
 Brouwer e.o., J.H., Gysbert Japicx wurken 2, Boalsert 1966.
 Dykstra, K., It skriuwerskip fan Feike Hiddes van der Ploeg, *Us Wurk* 24 (1975), 88-96;
 Feitsma, A., 1955, Frysk út de 17de ieu, *Us Wurk* 4 (1955), 81-96.
 Feitsma, A., 1956, Frysk út de 17de ieu, teksten en fragminten, *Estrikken* XV, Grins 1956.
 Feitsma, A., 1957, Frysk út de 18de ieu I, *Estrikken* XX, Grins 1957.
 Feitsma, A. en R. Bosma, 1961, Frysk út de 18de ieu III; *Estrikken* XXII, Grins 1961.
 Feitsma, A., 1965, Unbikende midfryske skriuwers (IX), *Us Wurk* 14 (1965), 94-95.

- Hettema, M. de Haan, Frieske, Hilgelaonner en Noardfrieske rymkes sammle, Doccem 1841.
- Kooi, J. van der, Frysk út 'e 17de en 18de ieu, *Estrikken XLV*, Grins 1972.
- Loopstra, J.J., Fen in âld Almenak, *It Beaken II* (1940), 187-192.
- Meinsma, G.L., Fryske almenakstikjes, *Us Wurk 17* (1968), 4-6.
- Miedema, H. T. J., De Wassenberghers, Napoleon en it âldste Nijfrysk, *It Beaken XVII* (1956), 119-132.
- Smit, J., Dit is ien seldzem almenak, Ljouwert 1973.
- Wumkes, G. A., Bodders yn de Fryske striid, Boalsert 1926.